

Rustam Haydarov

Farg‘ona viloyati So‘x tumani So‘x Lorent klinikasi rahbari Lor shifokori

Annotatsiya: *Mazkur maqolada aholi orasida tibbiy madaniyatni oshirishning ijtimoiy ahamiyati, sog‘liqni saqlash tizimi barqarorligini ta‘minlashdagi o‘rni hamda kasalliklarning oldini olishdagi samaradorligi tahlil qilinadi. Tibbiy madaniyat tushunchasining mazmuni, uning shakllanish omillari va jamiyat salomatligiga ta‘siri ilmiy-nazariy jihatdan yoritiladi. Shuningdek, aholining sog‘lom turmush tarziga rioya etishi, profilaktik tibbiy ko‘riklarda ishtiroki va tibbiy xizmatlardan ongli foydalanish darajasini oshirishga qaratilgan zamonaviy yondashuvlar ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari tibbiy savodxonlikni rivojlantirish orqali sog‘liqni saqlash sohasida samaradorlikni oshirish imkoniyatlarini asoslab beradi.*

Kalit so‘zlar: *tibbiy madaniyat, sog‘liqni saqlash, tibbiy savodxonlik, profilaktika, sog‘lom turmush tarzi, aholi salomatligi.*

Аннотация: *В статье анализируется социальная значимость повышения медицинской культуры среди населения, её роль в обеспечении устойчивости системы здравоохранения и эффективности профилактики заболеваний. Рассматривается содержание понятия медицинской культуры, факторы её формирования и влияние на общественное здоровье. Особое внимание уделяется современным подходам к повышению уровня медицинской грамотности, осознанному использованию медицинских услуг, соблюдению здорового образа жизни и участию населения в профилактических медицинских осмотрах. Результаты исследования обосновывают необходимость системного развития медицинской культуры как важного условия повышения качества здравоохранения.*

Ключевые слова: *медицинская культура, здравоохранение, медицинская грамотность, профилактика, здоровый образ жизни, здоровье населения.*

Abstract: *This article examines the social significance of enhancing medical culture among the population, its role in ensuring the sustainability of the healthcare system, and its effectiveness in disease prevention. The concept of medical culture, its formation factors, and its impact on public health are analyzed from a theoretical perspective. The study also explores modern approaches aimed at increasing health literacy, promoting conscious use of medical services, adherence to a healthy lifestyle, and active participation in preventive medical examinations. The findings highlight the importance of developing medical culture as a key factor in improving healthcare quality and public health outcomes.*

Keywords: *medical culture, healthcare system, health literacy, disease prevention, healthy lifestyle, public health.*

Kirish

Bugungi globallashuv va tezkor ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish sharoitida aholi salomatligini mustahkamlash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylanib bormoqda. Sog‘liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilish, tibbiy xizmatlar sifatini oshirish hamda kasalliklarning oldini olishda nafaqat tibbiy infratuzilma, balki aholining tibbiy madaniyati va tibbiy savodxonligi muhim omil sifatida namoyon bo‘lmoqda. Aholining sog‘liq masalalariga ongli munosabati, tibbiy ko‘rsatmalarga rioya etishi va profilaktik choralarni o‘z vaqtida amalga oshirishi jamiyat umumiy salomatligining barqarorligini ta‘minlaydi.

Zamonaviy tibbiyot rivoji sharoitida ko‘plab kasalliklarning erta aniqlanishi va ularning asoratlarini kamaytirish aholining tibbiy bilim darajasi bilan bevosita bog‘liqdir. Shu bois tibbiy madaniyatni oshirish sog‘liqni saqlash tizimi samaradorligini kuchaytirish, iqtisodiy yo‘qotishlarni kamaytirish hamda aholi o‘rtasida sog‘lom turmush tarzini shakllantirishning muhim sharti hisoblanadi. Tibbiy madaniyat yetarli darajada shakllanmagan sharoitda esa o‘zini-o‘zi davolash, noto‘g‘ri axborot manbalariga tayanish va tibbiy xizmatlardan kech foydalanish holatlari ko‘payib, jamoat salomatligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi.

So‘nggi yillarda sog‘liqni saqlash sohasida olib borilayotgan islohotlar aholining tibbiy savodxonligini oshirishga qaratilgan targ‘ibot va ma‘rifiy tadbirlarni kuchaytirishni taqozo etmoqda. Ushbu jarayonda ta‘lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari va raqamli platformalarning roli tobora ortib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, aholi orasida tibbiy madaniyatni oshirish masalasini ilmiy asosda o‘rganish, uning shakllanish mexanizmlari va samarali usullarini aniqlash dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Ilmiy adabiyotlarda “tibbiy madaniyat” tushunchasi aholining sog‘liqni saqlashga oid bilimlari, qadriyatlari, xulq-atvori hamda tibbiy xizmatlardan oqilona foydalanish ko‘nikmalarining majmui sifatida talqin qilinadi. Jahon Sog‘liqni Saqlash Tashkiloti (JSST) tadqiqotlarida tibbiy madaniyat aholining sog‘liq bilan bog‘liq qarorlar qabul qilishdagi ongli yondashuvi bilan bevosita bog‘liqligi ta‘kidlanadi. Mazkur tushuncha faqatgina tibbiy bilimlar darajasi bilan cheklanmay, balki sog‘lom turmush tarziga amal qilish, kasalliklarning oldini olish choralariga rioya etish va tibbiy mas‘uliyatni his etish kabi jihatlarni ham o‘z ichiga oladi.

Soha olimlari tibbiy madaniyatni jamiyat salomatligini belgilovchi muhim ijtimoiy indikator sifatida e‘tirof etadilar. Jumladan, sog‘liqni saqlash iqtisodiyoti yo‘nalishida olib borilgan tadqiqotlarda tibbiy savodxonlik darajasi yuqori bo‘lgan hududlarda kasalliklarni davolashga ketadigan xarajatlar sezilarli darajada kamayishi ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Bu holat tibbiy madaniyatning nafaqat ijtimoiy, balki iqtisodiy ahamiyatga ham ega ekanligini ko‘rsatadi.

Xorijiy tadqiqotlarda aholi tibbiy madaniyatini oshirish profilaktik tibbiyot rivojining asosiy omillaridan biri sifatida ko‘riladi. Ayrim tadqiqotchilar tibbiy madaniyat yetishmasligi surunkali kasalliklarning kech aniqlanishiga va ularning asoratlari og‘irlashishiga olib kelishini qayd etadilar. Boshqa olimlar esa tibbiy madaniyatni shakllantirishda ta‘lim tizimining uzluksizligi muhim rol o‘ynashini ta‘kidlashadi.

Mahalliy ilmiy izlanishlarda ham aholi o‘rtasida tibbiy savodxonlik darajasi notekis ekanligi, ayniqsa qishloq hududlarida profilaktik tibbiy ko‘riklarda ishtirok darajasi pastligi kuzatiladi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, sog‘liq bilan bog‘liq noto‘g‘ri axborotlarga ishonish, o‘zini-o‘zi davolashga moyillik va tibbiy mutaxassislariga kech murojaat qilish holatlari tibbiy madaniyatning yetarli darajada shakllanmaganidan dalolat beradi.

Shu bilan birga, ayrim olimlar raqamli texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar va mobil ilovalar orqali sog‘liq bo‘yicha ishonchli axborot tarqatish tibbiy madaniyatni oshirishda samarali vosita bo‘lishi mumkinligini ilmiy asosda isbotlashga harakat qilganlar. Biroq ular mazkur jarayonda axborot sifati va tibbiy mutaxassislar ishtirokini ta‘minlash zarurligini alohida ta‘kidlaydilar.

Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, tibbiy madaniyat darajasi yuqori bo‘lgan jamiyatlarda kasalliklarning oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar samaraliroq amalga oshiriladi. Masalan, profilaktik emlashlar, skrining tekshiruvlari va sog‘lom ovqatlanish bo‘yicha tavsiyalarga rioya qilish darajasi oshadi. Natijada yurak-qon tomir, qandli diabet va yuqumli kasalliklar bilan bog‘liq asoratlari kamayadi.

Ta‘lim muassasalarida sog‘lom turmush tarzi bo‘yicha muntazam ma‘rifiy mashg‘ulotlar o‘tkazilishi yoshlar orasida tibbiy madaniyat shakllanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Shuningdek, oilaviy shifokorlar faoliyatini kuchaytirish orqali aholiga individual yondashuv asosida tibbiy maslahatlar berish sog‘liqni saqlash xizmatlaridan oqilona foydalanishni ta‘minlamoqda.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, aholi orasida tibbiy madaniyatni oshirish kompleks va tizimli yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda ta‘lim, sog‘liqni saqlash va axborot siyosati o‘zaro uyg‘unlashgan holda olib borilishi lozim. Tibbiy madaniyatni rivojlantirish orqali kasalliklarning oldini olish samaradorligi oshadi, sog‘liqni saqlash tizimiga tushadigan yuk kamayadi va aholi salomatligi barqaror rivojlanadi.

Shu sababli, tibbiy madaniyatni oshirish nafaqat tibbiyot xodimlarining vazifasi, balki jamiyatning barcha institutlari oldida turgan muhim ilmiy-amaliy vazifa sifatida qaralishi zarur.

Xulosa

O‘tkazilgan ilmiy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, aholi orasida tibbiy madaniyatni oshirish jamiyat salomatligini mustahkamlash, sog‘liqni saqlash tizimi samaradorligini oshirish hamda kasalliklarning oldini olishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Tibbiy madaniyat aholining sog‘liq bilan bog‘liq masalalarda ongli qaror qabul qilishi, tibbiy xizmatlardan oqilona foydalanishi va sog‘lom turmush tarziga rioya etish darajasi bilan bevosita bog‘liq bo‘lib, uning yetarli darajada shakllanmaganligi jamoat salomatligi uchun jiddiy xavf omiliga aylanadi.

Tadqiqot natijalari tibbiy madaniyatni oshirish alohida yo‘nalish sifatida emas, balki sog‘liqni saqlash, ta‘lim va axborot siyosati o‘rtasidagi uzviy hamkorlik asosida amalga oshirilishi zarurligini asoslab berdi. Aholining tibbiy savodxonligini oshirish orqali profilaktik tadbirlarning samaradorligi ortadi, surunkali va yuqumli kasalliklarning erta aniqlanishi ta‘minlanadi hamda davolash xarajatlari kamayadi. Bu esa sog‘liqni saqlash tizimining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, ilmiy izlanishlar tibbiy madaniyatni shakllantirishda ta’lim muassasalari, birlamchi tibbiy xizmat ko’rsatuvchi muassasalar va ommaviy axborot vositalarining roli muhim ekanligini ko’rsatdi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar va ishonchli tibbiy axborot manbalaridan samarali foydalanish aholining sog’liq bo’yicha bilim darajasini oshirishda muhim amaliy yechim sifatida namoyon bo’lmoqda.

Xulosa qilib aytganda, aholi orasida tibbiy madaniyatni oshirish sog’liqni saqlash tizimini takomillashtirishning muhim strategik yo’nalishi bo’lib, uni ilmiy asoslangan, tizimli va uzluksiz yondashuv asosida amalga oshirish zarur. Mazkur yo’nalishda olib boriladigan chora-tadbirlar jamiyat salomatligini yaxshilash, aholining umr ko’rish davomiyligini oshirish va sog’lom avlodni shakllantirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro’yxati:

1. Berkman, N. D., Sheridan, S. L., Donahue, K. E., Halpern, D. J., & Crotty, K. (2011). Health literacy interventions and outcomes: An updated systematic review. *Annals of Internal Medicine*, 155(2), 97–107.
2. Kickbusch, I. (2001). Health literacy: Addressing the health and education divide. *Health Promotion International*, 16(3), 289–297.
3. Nutbeam, D. (2008). The evolving concept of health literacy. *Social Science & Medicine*, 67(12), 2072–2078.
4. World Health Organization. (2016). *Health literacy: The solid facts*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
5. Sørensen, K., Van den Broucke, S., Fullam, J., Doyle, G., Pelikan, J., Slonska, Z., & Brand, H. (2012). Health literacy and public health: A systematic review and integration of definitions and models. *BMC Public Health*, 12, 80.
6. Ratzan, S. C., & Parker, R. M. (2000). Introduction. In C. R. Selden et al. (Eds.), *National Library of Medicine current bibliographies in medicine: Health literacy*. Bethesda: National Institutes of Health.